

GEORGE ORWELL'İN 1984'Ü: TOPLUMSAL DEĞERLER VE ANTI-ÜTOPYA *

George Orwell's 1984: Values and Anti-Utopia

M. Başak UYSAL

Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
Öğretim Üyesi

Özet

1984'de George Orwell, Okyanusya toplumunda Büyük Birader'in varlığı tarafından oluşturulan korkunun bireyleri kontrol altında tutmak için bir araç olarak kullanıldığı teknolojik anlamda gelişmiş bir dünyayı ortaya koyar. Orwell, ütopya geleneğini manipüle edip ele geçirir ve yaşamın mahrumiyet, sıkıntı veya dehşet gibi unsurlar nedeniyle son derece kötü olduğu kurgusal bir mekân olan distopyayı (anti ütopya) yaratır. Orwell'in distopyası, insanların kendi yaşamları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı, her bir olumlu duygunun bastırıldığı ve insanların sefalet, korku ve baskı altında yaşadıkları bir yerdir.

Anahtar Kelimeler: Winston Smith, Big Brother, Okyanusya, totaliter yönetim

Abstract

In 1984 George Orwell creates a technologically advanced world in Ocenia in which fear is used as a tool for pulling the strings and controlling individuals by the existence of Big Brother. Orwell manipulates and usurps the utopian tradition and creates a dystopia, a fictional setting in which life is extremely bad from deprivation, oppression or terror. Orwell's dystopia is a place where humans have no control over their own lives, where nearly every positive feeling is suppressed and where people live in misery, fear, and repression.

Keyword: Winston Smith, Big Brother, Ocenia, totalitarianism

**SAVAŞ BARIŞTIR.
ÖZGÜRLÜK KÖLELİKTİR.
BİLGİSİZLİK KUVVETTİR.**

G. ORWELL, 1984

1984, günümüz ve geçmişin gerçekçi tasvirine dayanan, geleceği öngören ve hayali spekülasyonlardan çok eldeki malzemenin gerçekçi sentezi ve düzenlenmesinden kaynaklanan bir eserdir. Sosyalist kimliğiyle ünlü George Orwell, elit bir toplum kurma çabalarından doğan korku ve ümitsizliklerini ortaya koyduğu iki başyapıtı olan **Hayvanlar Çiftliği** ile **1984** adlı eserlerinde II. Dünya Savaşı sonrası Sovyetler Birliği'ndeki

komünist, totaliter rejimi ve rejimin beraberinde getirdiği bozuklukları eleştirir. 20.yüzyılın en popüler disütopik romanlarından biri sayılan **1984**'de totaliter ve baskıcı rejimin kontrolünde olan Okyanusya'daki çok katı kurallarıyla bilinen Parti ve onun lideri Büyük Birader'in diktatörlüğündeki sınıf ayrımcılıklarına maruz kalan bir toplum anlatılır. Bu anti-ütopik dünyada tek merkezli yönetimin mutlak bir hakimiyet ile ortaya koymaya çalıştığı husus korku, propaganda ve beyin yıkama yoluyla halk üzerinde otorite kurmasıdır. Bu romanı yazarken Orwell, komünizmin ilerlemesine kontrolsüz şekilde izin verilirse nelere yol açabileceğine dair dünyaya bir bakış açısı sunmayı amaç edinir. Orwell Burma'da görevli olarak bulunduğu sıralarda edindiği tecrübelerle İngiliz emperyalizminin ne kadar da kötü ve iğrenç bir yönetim şekli olduğunun farkına varır. Ülkesinin acımasız emperyalist uygulamaları karşısında derin bir öfkeye kapılması neticesi bu eser ortaya çıkar. Orwell 1946 yılında bu romanı yazma amacını şöyle açıklar: "Geçtiğimiz on yıl boyunca en çok yapmak istediğim şey politik yazıyı bir sanata dönüştürmektir. ... çünkü ifşa etmek istediğim bazı yalanlar, dikkat çekmek istediğim bazı gerçekler var. ... Görev, bu çağın bizi yapmaya zorladığı gerçek halk ve toplumsal aktiviteler yoluyla benim içime işlemiş olan hoşlandığım ve nefret ettiğim şeylerin uzlaşmasını sağlamaktır."¹

Orwell, **Hayvanlar Çiftliği**'nde olduğu gibi bu eserinde de olayları üçüncü tekil şahıs ağzından basit ve anlaşılır bir dille anlatır. Romanda Okyanusya ülkesinde yaşayan, "son insan", "son direnişçi", "insan ruhunun bekçisi" olarak tanımlanan, partinin düşük rütbeli bir üyesi olan Winston Smith, geçmişin sürekli yeniden yazılarak gerçek olan her şeyin değiştirildiği Doğruluk Bakanlığında çalışan, partinin bütün yayın ve bilgilerini yaymakla sorumlu olan, yönetimin baskıcı ve totaliter rejiminden nefret eden dış parti üyesidir.

Eserde Orwell dünyayı Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya olmak üzere üç temel bölgeye ayırır. Okyanusya, Kuzey ve Güney Amerika'yı, Britanya'yı, Avustralya'yı ve Güney Afrika'yı; Avrasya, Avrupa ve Asya'nın Portekiz'den Bering Boğazı'na kadar uzanan bölgeleri; Doğu Asya ise, Çin, Çin'in güneyindeki ülkeler olan Japonya, Mançurya, Moğolistan ve Tibet'i kapsar. Ayrıca, adı geçen üç büyük devletin ele geçirmeye çalıştığı, Ortadoğu, Orta Afrika ve Güney Hindistan'ı içine alan ara bölgeler vardır. Dünya nüfusunun beşte birini oluşturan ara bölgeler, üç devlet arasında sürekli el değiştirmekte, ara bölgelerde yaşayan halklar ise elden ele geçirilen köleler durumundadır. Üç büyük devlet olan Okyanusya, Avrasya

ve Doğu Asya arasında ideolojik farklar yoktur, hepsi aynı dünya görüşüne ve aynı sisteme sahiptir. Bu dünya görüşü ve sistem, "oligarşik kolektivizm" olarak tanımlanır. Oligarşik kolektivizmin egemen sınıfı, kapitalist sınıfın aşağı ve orta sınıf tarafından yok edilmesinden sonra iktidarı ele geçiren yeni aristokratlar çevresidir. Bu çevre, ülke nüfusunun yüzde seksen beşini oluşturur ve proleterleri sömürür ve ezer.

Yazarın bu gruplaşmayı II. Dünya savaşı sonunda başlayan Soğuk Savaş dönemine ait gözlemlerinden dolayı oluşturduğunu söylemek doğru olur. Romandaki bu üç ülke totaliter hükümetler yönetimindedir. Bu üç ülkeyi, dolayısıyla tüm dünyayı savaş halinde resmeden Orwell, sadece korkunç bir dünya yaratmakla kalmaz, eserin başkahramanı olan Winston'ın da bu karanlık ülkeden başka yere kaçma ümitlerini de yok etmiş olur. Böylelikle Orwell, Winston'ı ya da tüm insanlığı muhtemel korkunç gelecekleri ile yüzleştirir.

Tüm bu bölgeler birbirleriyle sürekli savaş halindedir. Tele-ekranlar vasıtasıyla Okyanusya ülkesinin diğer ülkelere karşı ezici üstünlük sağladığı haberleri tüm ülkeyi sevince boğar. Her ne kadar müttefik ve ittifak ülkeler birbirleri arasında sık sık değişimler ve ara bölgeleri hâkimiyetleri arasına almaya çalışsalar da bu üç bölge arasında hem yönetim hem de ideoloji bakımından bir fark bulunmamaktadır.

Orwell, adı geçen romanında Okyanusya'ya odaklanır. Okyanusya toplumunun büyük çoğunluğu, baskıcı düzene karşı ilgisizdir. İlgisiz kalmalarının sebebi ise Büyük Birader'in acımasız diktatörlüğüdür. Romanın başkahramanı Winston Smith, içinde bulunduğu ortamla uyumsuz, yalnız bir kişidir. Akıl dışı bulduğu baskı düzenine muhalefet etmeye, Büyük Birader'e meydan okumaya çalışır. Direnişine sevgilisi Julia da destek olur. Birlikte düzene karşı gelirler. Kendilerine yeni bir yaşam kurmak isterler. Ne var ki, kitabın sonlarına doğru yakalanırlar. Akıl almaz işkenceler görürler. Manevi bir yıkım yaşayarak yeniden düzenle bütünleşmek, eski yaşamın kurallarına boyun eğmek zorunda kalırlar. Sonunda işkencelere dayanamazlar ve birbirlerine ihanet ederler.

Başkenti olmayan Okyanusya aslında İngiltere'nin kendisidir. Okyanusya ülkesinde ilerleme, gelişme diye bir şey yoktur. Aksine salt bir güç vardır. Okyanusya vatandaşları ülkenin bildirilen düşmanlarına karşı nefretle doludurlar. Yazar, eserin başkahramanı Winston Smith'in bakış açısından yola çıkarak eserde okuruna totaliter bir toplumun nasıl işlerlik

kazandığını, yanlış bireysel davranışlar içerisinde bulunan kimselerin casus ve tele-ekranlar vasıtasıyla nasıl tespit edildiklerini gösterir. Romanın betimlediği dünyada bütün yurttaşlar "tele-ekran" adı verilen alet yardımıyla izlenir. Tele-ekran hem verici hem alıcı işlevini görmekte, aynı anda hem yayın, hem kayıt yapabilmektedir. Düşünce Polisi, bu alet sayesinde herkesin ne dediğini ve ne yaptığını sürekli izleyebilmektedir. Tele-ekranların etkili bir şekilde Okyanusya vatandaşlarını devamlı gözetlemesi, onları günlük hayatlarına hapseder. Okyanusya'da toplumsal hayat üç bölünmüştür: Lüks hayatın tüm nimetlerinden faydalanan İç Parti üyeleri; eşyaların kalitesiz, yiyecek ve içeceklerin yapay ve adi olduğu Dış parti üyeleri ve Proleterler. Sınıf ayrımcılığının olduğu ve özellikle işçi sınıfının kötü muameleye maruz bırakıldığı, temel ihtiyaçlarının bile çok azının karşılandığı totaliter rejimlerde toplumların ne derecede yıkımlara maruz kalabileceği vurgulanmaktadır. İç parti yönetimin beyni ise, dış parti de elleri olarak addedilebilir.

Altı milyonluk İç parti üyelerinin başında bulunan kişi romanda hiç görülmemesine ve gerçekte hiç var olmamasına rağmen Okyanusya'da kuralları koyan ve takipçisi olan önemli şahsiyet Büyük Birader'dir. Ne zaman doğduğu bilinmemektedir. O bir figürdür. Hiçbir zaman yanlışlık yapmaz. "Tüm güç onun elindedir. Her başarı, her zafer, her buluş, bütün bilgi, bütün mutluluk, bütün erdem onun önderliği altında var olur ve ondan esin alır."² Duvarlarda asılı posterlerinin dışında roman boyunca hiçbir fiziksel varlığı bulunmamaktadır. Her caddede, her sokakta, her evde O'nun resimleri mevcuttur. Dimdik bakan gözlerinin altında şu ifade yer almaktadır: Büyük Biraderin gözü sende. İnsanların içine korku salan sloganların en meşhurdur ve her posterin altında yazılıdır. Her yerde görülme duygusunu vermesi ve kendisini sezdirmesi Winston'ın tüm hayatını kaplar. Bu bağlamda Büyük Birader halkı gözetleyen, denetim altına alan, propagandist söylemlerle seslenen bir mekanizma görevini sergiler. Rejimin lideri Büyük Birader'dir. " Büyük birader yanlışlık yapmaz, tüm güç onun elindedir. Her başarı, her zafer, her buluş, bütün mutluluk, bütün erdem onun önderliği altında var olur ondan esin alır."³ Tüm bakanlıklarda, meydanlarda onun sözleri yazılıdır. Zihinlere adeta kazınan "Büyük Birader Sizi Gözetliyor" cümlesiyle kendi yurttaşlarını sürekli takip eden ve onun denetçisi olan, her zaman ve her yerde toplumun karşısına çıkan, nasıl ve ne şekilde sizi izlediğini bilemediğiniz düşünce polisine karşı bir eyleme girişmek mümkün olamayacağından, böylesi bir eyleme girişmenin karşı düşüncede olmak, partiye isyan etmek anlamına gelmesinin cezası ölümdür veya buharlaştırmaktır; öyle ki Parti'siz bir yaşam

düşünülemez.⁴ Çoğu kez büyük meydanlarda büyük ve ihtişamlı idam törenleri düzenlenmekle isyancıların nasıl infaz edildikleri birer ibret örneği olarak halka gösterilmektedir. Bu törenlerde çocuklar da dâhil olmak üzere gururla, alkışlarla ve de coşkuyla Büyük Birader'e olan bağlılık yeminleri edilmektedir. Her gün zorunlu yapılan "İki dakikalık nefret" törenleri ile yılın bir haftasında "Nefret Haftası" adıyla rejim karşıtı düşmanları lanetlemek için düzenlenen törenler dikkat çekicidir. Bu törenlerde Büyük Birader'in bilgeliğine ve yüceliğine atıfta bulunmak için marş söylenmekte, böylelikle halkın kendi kendisini hipnoz etmesi, bilinçaltı düşüncelerin bastırılması yeğlenmektedir.

Dış parti üyeleri bakanlıklarda çalışan memurlardır. Genellikle yemek-içmek, uyumak ve çalışmak dışında vakitleri olmayan yalnız bir zümredir. Bireysellik ve bireysel ilişkiler-âşık olmak, cinsel ilişkiye girmek-eğlenceler her şey yasaklanmıştır. Sürekli olarak Partinin denetimi altındadırlar. Hepsinin evlerinde sürekli gözetlendikleri, seslerinin kaydedildiği bir tele-ekran bulunmaktadır. İnsanların bu ekranlar vasıtasıyla ne zaman izlendiklerini, ne zaman işitildiklerini öğrenebilme imkanları hiç yoktur. Partiye karşı kuşku uyandıracak en ufak hareketleri, hatta yüz ifadeleri bile yok olmalarına, Winston'ın deyimiyle, buharlaştırılmalarına sebebiyet verecektir.

Proleter sınıf ise, ülke nüfusunun yüzde seksen beşini oluşturan, parti üyesi olma şansları hiç bulunmayan, yoksul, son derece cahil, Büyük Birader'e gönülden inanan bir kesimdir. "Proleterlerin korkulacak bir yanı yoktur. Kendi hallerine bırakılırsa, kuşaklar, yüzyıllar boyu, çalışırlar, ürerler ve ölürlər... yaşadıkları dünyanın bundan daha farklı olabileceğini kavrama gücünden de yoksundurlar."⁵ İşkenceci O'Brien kitapta şöyle der: "Proleterler asla başkaldırmayacaklar, ne bin yıl, ne de milyon yıl sonra. Yapamazlar."⁶ Partinin cinsel disiplin eğitimi bu sınıfa uygulanmamakta, işledikleri cinsel suçtan dolayı cezalandırılmamaktadırlar. Bu sınıfa ayrıca boşanma izni de verilmektedir. Winston işçi sınıfının yaşantısına hayrandır, ama aynı zamanda onları hor da görmektedir. Zira onlar hiçbir zaman yaşamlarını belirleyen yönetimi değiştirmek fikrine ya da zekâsına sahip değildirlər. Bu yolda uğraş da vermemektedirler. Oysa Winston için geleceğin umudu proleter sınıfta yatmaktadır. Fakat emekçiler, siyasi farkındalık ve baskılara karşı isyan etme isteğinden yoksundur.

Romanın ilk sayfalarında Winston, partinin özgür düşünce, aşk, cinsellik ve bireyselliğe dair katı ve yasakçı tutumuna karşı tavrı takınan bir

davranış sergiler. Winston'ın Katharine ile olan başarısız evliliğindeki ilişkide Parti'nin yönlendirmesi ve sonrasında Julia'ya âşık olup fiziksel ve duygusal bir şekilde birini sevebilmenin özgürlüğünü yaşaması ve cinsel deneyimleri sevişerek edinebilmesi Parti'ye karşı büyük bir suçtur, bir ayaklanmadır. Erotizm partinin düşman olarak gördüğü, yasakladığı bir kavramdır. Winston için Parti'nin temel amacı aile birliğini ortadan tamamen kaldırmak, Parti düşüncesi çerçevesinde yetişen çocuklara sahip çıkmaktır.

Toplum ve toplum düşüncesinin oluşturulmasında en önemli araçlardan birisi de dildir. Dilin zenginleşmesi demek, düşüncenin de zenginleşmesi demektir. Okyanusya hükümeti insanların düşüncelerini, tarihi ve dilini yok etmek ve ülkenin geçmişiyle ilişkisini adeta koparmak amacıyla yenikonuş adında mantık dışı bir konuşma şekli geliştirmiştir. Yenikonuşun amacı “yalnızca egemen ideoloji İngos'un (İngiliz Sosyalizmi) sadık izleyicilerinin dünya görüşü ve düşünsel alışkanlıklarına uygun düşecek bir anlatım ortamı sağlamak değil, aynı zamanda bütün öteki düşünce biçimlerini olanaksız kılmaktır.”⁷ Rejimin pragmatizmi dilde de kendini göstermektedir. Dil duygusal içeriğinden yoksun bırakılmış, insanları kontrol altında tutabilmek için en zorunlu sözcüklerle sınırlandırılmış ve salt işlevsel bir araç haline getirilmiştir.⁸ Eski dilin kelimeleri iskelet haline getirilinceye kadar kesilip biçilmektedir. Bu yeni dilin temel ilkesi düşüncenin tüm türlerini olanaksız kılarken, asıl amacı düşünce sınırlarını daraltmaktır. Böylelikle sözcük sayısının her yıl azalmasıyla birlikte insan bilincinin alanı her yıl biraz daha daralacak, insanların düşünce suçu işlemeleri için bir neden bulunmayacaktır. Bu yeni dilin kelime hazinesi ve yapısı da çok zayıftır. Örneğin, “iyi” kelimesinin tersi olan “kötü” kelimesi kullanılmayacaktır. Yerine “yokiyi” önerilmektedir. Yine, “iyi” kelimesinin derecelerini belirten kelimeler de kesilip atılmaktadır. “Mükemmel”, “mümtaz” gibi kelimelerin yerine, “artı iyi”, katmerli yerine “çift artı iyi” gibi kelimelerin kullanılması tercih edilmekte, hatta zorunlu hale getirilmektedir. Sonuçta tüm kavramların içi ya hiçbir şey ifade etmeyecek şekilde boşaltılacak veya tamamen ters, anlamsız ifadelerle doldurulacaktır. Örneğin savaş bakanlığının ismi “Barış Bakanlığı”; rejimin işine gelmeyen, gerçeklerin inkârıyla ve saptırılmasıyla görevli bakanlığın ismi ise “Doğruluk Bakanlığı”dır. Kelime sayısını azaltıp cümle yapısını basitleştiren parti, böyle yaparak insanları düşünmeye iten, onları isyana ya da mevcut durumlarını herhangi bir şekilde sorgulamaya zorlayan kelimeleri kalıcı olarak dillerinden çıkartmayı hedeflemektedir. Böylece dilin gelişmesini önlemek için yeni bir tür düşünce yapısını hayata

geçirmek gerekmektedir. Partiye göre dilin gerilemesi demek doğru orantılı olarak düşüncenin de gerilemesidir. Orwell'a göre özgür düşünce yapısı yazıyla ilişkilidir. Dili zayıf olanların, düşüncelerinin de zayıf olacağını vurgulayan yazar, hemen her rejimde dili kullanarak halkı kandıranlara karşı dile sahip çıkmanın önemini anlatmaktadır. Benzer bir dil oyununu **Hayvan Çiftliği**'nde sergileyen liderlerin, neticede yönetimdekileri nasıl baskı altında tuttuklarını anlatan Orwell, bu romanında da özgür düşünce ve eylem için dilin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaya çalışmıştır..

Düşünce eylemlerinin suç sayıldığı Okyanusya'da bir yasak da cinselliğe getirilmiştir. Parti aşk, sevgi vb. her türlü duyguyu ve isteği yasaklamıştır ve tek sevgi Parti'ye ve dolayısıyla Büyük Birader'e olan sevgidir. Cinsellik sadece nüfusun devam etmesi için gerekli bir olgudan başka bir şey olamaz. Bu durumun kaçınılmazı olarak Parti, aile yapısına da müdahale etmiştir. Evliliğin tek amacı, Parti'nin hizmetine verilecek çocuklar üretmektir diyen Winston, durumu özetlemiş olur. Sevgi, sadakat gibi duyguları silinmiş, işlemez hale getirilmiş bu aileler, partinin mutlak hâkimiyeti için gerekli olup, bilinçsiz ve bencil toplumu yaratmaları için temel ve önemli bir adım gibi görülmektedirler. Sadece aile yapısının bozulmasıyla kalınmamış, milletin birliği azalmış, tek düşünceleri geçim derdi olmuştur. Bu da halkı olup bitenden uzak tutup pasif bir hale getirmiştir.

İnsanları kontrol için değişik yöntemlere başvuran partinin kullandığı üç cümle ile Orwell, aslında totaliter rejimlerin amaçlarını özetler. Birbirleriyle çelişen bu üç söz, partinin bir bakanlık binasında büyük harflerle ve kocaman puntolarla yazılı durmaktadır: “SAVAŞ BARIŞTIR. ÖZGÜRLÜK KÖLELİKTİR. BİLGİSİZLİK KUVVETTİR”

Esere ve dolayısıyla Okyanusya ülkesinde olanlara baktığımızda bu üç söz mantıken çelişiyor gibi görünse de aslında partinin amaçları doğrultusunda çelişmediği net bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak bir ideoloji taşıyan bu ifade özgürlük mücadelesi yapan bireylerin yok edileceği, savaşın halkı meşgul etmek için bir zorunluluk olduğu ve sağduyudan yoksun bir halkın totaliter rejime güç vereceği ima edilmektedir.⁹ İsmiyle çelişen bu kurumlardan biri olan Sevgi Bakanlığı şefkat ve merhametin merkezi olması beklenirken, korkunun ve baskının yeri olarak karşımıza çıkar. Eğer bir suçlu değilseniz, bu bakanlığın hiç penceresi olmayan

binasının yakınından bile geçemezsiniz. Zira bu yerin asıl görevi suçlulara işkence etmek, onları cezalandırmak, beyinlerini yıkamak ve sonunda da ya serbest bırakmak ya da buharlaştırmaktır, yani öldürmek. Orwell'in öldürmek yerine buharlaştırmak kelimesini seçmesi tartışılabilir bir durumdur. Romana göz attığımızda suçlulardan geriye hiçbir kayıt, iz, ceset kalmaması buharlaştırmak kelimesi tercihini az da olsa açıklamaktadır.

Eserin ana karakteri ve anlatıcısı Winston, Orwell'in totaliter rejimlere bakış açısını yansıtır. Onun bir defter olarak başladığı not tutma işi bir başkaldırı, bir dizi eylemle devam eder. Bu eylemin sonucunun bir düşünce suçu teşkil edeceğini iyi bilen Winston içindeki öfke dolu duygularını dışa vuramamasını şöyle ifade eder: “Vuracaklar beni umurumda değil ensemden vuracaklar beni umurumda değil kahrolsun büyük birader insanları hep enselerinden vurular umurumda değil kahrolsun büyük birader.”¹⁰

Yazar, ana karakterinin bu isyanının nereye varacağı konusunda artık bizleri merakta bırakmaktadır. Bu isyan bir zaferle mi bitecek, yoksa sonu hüsrana mı olacaktır? Bir başka deyişle, diktatörlük mü kazanacak yoksa özgürlük mü? İşte yazarla birlikte herkes bu sorunun cevabını merakla beklemektedir. Not tutmak isteyen Winston'ın iki amacı vardır: 1984 yılında bireylerin hafızaları çok zayıftır ve parti tarafından kontrol altında tutulabilmektedir. İlk amacı dünyada olup bitenleri hatırlamaktır. Çünkü geçmişi sürekli değiştiren parti dünyanın gerçeklerini de değiştirmekle kalmamış, geçmişi yok etmiştir. Dolayısıyla insanların elinde geçmişte yaşanan olaylarla, tarihlerle ilgili kanıt ve belgeler parti tarafından ortadan kaldırıldığından geçmişin sorgulanması, ortaya delillerin çıkarılması büyük suç sayılmaktadır. Yazmasındaki ikinci amaç ise daha basittir. Yaşadığı sürece olanları ve partinin yaptıklarını yazarak gelecek nesillerin okumasını ummak, o günün zamanına ışık tutabilmektir. Yazma eyleminin bir suç olduğunu bilmesine rağmen Winston not tutarak geçmişteki olayların tekrar ortaya çıkarılıp gelecek nesillere ulaşmasını sağlamayı kendisine bir ilke edinir. Ayrıca gelecek kuşak konusunda da kuşkuları bulunmaktadır. “Gelecekle nasıl ilişki kurabilirdi insan? Yapısı gereği olanaksızdı bu gelecek ya şimdiki zamanı andıracaktı, ya da şimdikinden farklı olacaktı (o zaman önsezilerinin bir anlamı olmayacaktı).”¹¹

Vatandaşları üzerinde mutlak hâkimiyet kurmak isteyen totaliter rejimlerin başvurduğu bir yöntem de onların hafızalarına müdahalenin yollarını araştırmaktır. Bu yöndeki en etkili yöntem ise muhakkak ki

geçmişe dair kesin olan yazılı kaynaklarla oynamaktır. İnanması zor görünen romandaki bu tarihi değiştirmek işi maalesef gerçektir. Yaptıkları işi tarih mühendisliği olarak adlandıran kişiler ise, Orwell'in yazdığının aksine komünist değil kapitalist bir ülkenin yönetiminde bulunan kişilerdir. Komünist rejimin hüküm sürdüğü Rusya'yı ve beraberinde diğer rejimleri **Hayvan Çiftliği** eserinde başarılı bir şekilde yeren yazar, **1984** eserinde bu yergilerini doruğa taşır. Bu kez tek hedefi vardır; totalitarizm. Orwell insanlara barış, eşitlik ve refah getireceğini iddia eden Sovyet rejiminin ve benzer totaliter devletlerin, teknolojiyi de kullanarak insanları nasıl katlettikleri ve köleleştirdiklerini abartılı bir dille eleştirir. Dünya gerçeklerinin nasıl çarpıtılarak amaçlarına uygun verildiği, bir takım propagandalarla sıradan insanların sistematik olarak nasıl suiistimal edildiği **Hayvan Çiftliği**'nde anlatılmışken, **1984**'te gerçek insanların sorunları, gerçekçi ve ciddi bir dille anlatılmaktadır. Yaşadığı dönemde Hitler, Stalin ve Mussolini'nin iktidara gelişini görmüş olması Orwell'in totalitarizm karşıtı yergilerinin temelini ve nedenini oluşturur. Yönetimleri süresince toplumuna eziyet eden, birçoğunu da öldüren bu liderler, özünde tamamen karanlığa boğulmuş kişilerdir ve yazar da yaşamı süresince bunlara bizzat şahit olmuştur.

Sonuç olarak **1984**'te yazar, diktatör liderlerin toplumundaki her bireyin hareketlerini, duygularını ve hatta düşüncelerini kontrol etme eğilimlerini irdeler. Bir ülkenin hem siyasi hem askeri gücünü tekelinde bulduranların, bu rejimi sürdürmek ve korumak adına kaçınılmaz olarak tek-tip bir yaşam düzeni kurması romanın ana temasıyken, bu düzeni kurmak için meşrulaştırılan cinayetler planlanması ve uygulanması sürekli bir tutuklanma korkusuyla vatandaşların baskı ve denetim altında tutulması eleştirilerin odağında yer alır. Güç ve iktidarın sonsuz baskısı altında ezilen halkın ruhsal yapısını ortaya koyan en güzel ifadeler Erich Fromm'un anlatısında yer alır: "George Orwell'in *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'ü, bir ruh halinin dile getirilmesi ve bir uyarıdır. *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*, bize, bu umudun ancak, bugün tüm insanların karşı karşıya oldukları tehlikenin, bireyselliği, aşkı, eleştirel düşüncüyü tümünden yitireceği gibi,(...) bunun ayırıcına bile varamayacak bir otomatlar toplumu olup çıkma tehlikesinin farkına vararak kavranabileceğini öğretir."¹² Orwell'a göre totaliter rejimden kaçış yoktur. Aslında Naziler'in yenilmesi ya da Stalin'in ölümü totalitarizmin sonunu getirmemiş, aksine çeşitli kisveler altında devam etmiştir. Ancak Orwell örtük bir biçimde de olsa bize şu mesajı vermektedir: İnsan olarak devam edebilmemiz için özgürlüğümüzü kullanmamız gerekir. En kötüsü, biz izin verirsek gerçekleşir. Ne kadar umutsuz olursa olsun

totalitarizme isyan etmemiz gerekir.¹³ Jeffrey Meyers'in belirttiği üzere **1984**, "dönemin yaygın siyasi temalarını (homoseksüellik, sınırlar, ajanlar, teknoloji, Kitle Gözlemi, bilinç değişikliği, toplu eylemler, Komünizm'in aklanması, siyasi kutuplaşma) alaycı ve acımasız bir tavırla alt üst etmesidir."¹⁴ Orwell'in kendine has tarzıyla işlediği **1984**, en az **Hayvan Çiftliği** kadar amacına ulaşmıştır. Diktatör liderlerin ihtirasları yüzünden dünya savaşlarına ve Soğuk Savaş'a şahit olmuş ulusların kaderini gören yazarın bir uyarı niteliği taşıyan bu eseri, günümüzde hala önemini korumaktadır.

Kaynaklar ve Dipnotlar

* Bu çalışma Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nde 26 Nisan 2010 tarihinde düzenlenen konferansta sunulan metnin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

¹ BRADBURY, M. 2001: **The Modern British Novel**, Penguin Books, p.225.

² ORWELL, G. 1999: **Bindokuzyüz seksen dört**, Can Yayınları, s.169.

³ ORWELL, G. 1999: s.169

⁴ BLOOM, H. 2004: **George Orwell's 1984**, Infobase Publishing, s. 77

⁵ BLOOM, H. 2004: 171

⁶ BLOOM, H. 2004: 211; O'Brien hakkında ilginç bir tartışma için bkz., RORTY, R. 1995: **Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma**, çev. Mehmet Küçük, Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 238-262.

⁷ ORWELL, G. 2011: **Bindokuzyüz seksen dört**, Can Yayınları, s.13

⁸ FESTANTE, R. 2003: **Utopia and Anti-Utopia: A Comparison of Thomas More's Utopia and George Orwell's 1984**, Grin Verlag, Norderstedt, s. 8

⁹ FESTANTE, R. 2003: s. 8.

¹⁰ FESTANTE, R. 2003: 24

¹¹ FESTANTE, R. 2003: 14

¹² FESTANTE, R. 2003: 9

¹³ BLOOM, H. 2004: s. 76-77.

¹⁴ MEYERS, J. 1985: "**Nineteen Eighty-Four**": The Man and the Book. A Conference at the Library of Congress, April 30 and May 1, 1984. Library of Congress, Washington, D.C. Published in 1985, s.85